

na isto stališče, ki ga zavzamejo dotične osebe. Učenci morajo čutiti z onimi osebami, veseliti se morajo njih dobrih dejanj, obžalovati siromake in se studiti grehov.

Zgodovina se obravnava na enak način. V zemljepisju učitelj riše in opisuje, učenci ponavljajo. Kar sami vedo, tudi sami povedo. V naravoslovju se določijo občeveljavni zakoni s pomočjo eksperimentov. V prirodopisju opazujejo učenci ali objekt sami, ali sliko in povedo to, kar so opazili, seveda se mora vršiti to opazovanje v gotovem redu; zato pa učitelj pové učence, kaj naj zdaj natanko pogledajo, kaj naj si potem ogledajo. V slovnici določimo najprvo primerne stavke, katere napiše učitelj na tablo in s teh se potem abstrahirajo pravila. Ravnotako se v računstvu postavijo na prvo mesto naloge, potem se šele postavi obče veljavno pravilo. V risanju pokaže učitelj učencem sliko, ki jo bodo risali. Ista se natanko opiše, učitelj jo nariše na tablo, potem jo pa šele učenci izvrše v svojih zvezkih. —

Ako je metodična enota, katero obravnavamo, precej obsežna, potem se mora deliti v odstavke. Vsak tak odstavek se obravnava zase kot celota in potem se povedo skupno, najprvo boljši učenci s pomočjo dispozicije ali primernih napisov, potem brez vsake pomoči tudi slabši učenci.

Kar se tiče učnega načina pri drugi stopnji, bi bilo pripomniti, da naj povsod tam, kjer učenci sami lahko najdejo novo stvarino, s pomočjo spretnih vprašanj od strani učitelja, tudi sami povedo. Nekateri predmeti se sploh obravnavajo le na ta način, drugi se pa zopet ne morejo. Tak način poučevanja, kjer učitelj napeljuje s spretnimi vprašanji učence do nove stvarine, da sami novo povedo, se imenuje „entwikkeld - darstellender Unterricht“. Tega je zahteval že Herbart in natančneje določil Ziller. V nekaterih šolah Nemčije se sploh vsi predmeti poučujejo na ta način. Nekateri pedagogi razlikujejo sploh samo dva načina poučevanja: nazorni pouk in pa „darstellender Unterricht“.

c) Zveza medseboj in znano stvarino, tudi primerjava, združenje z znano stvarino, povzeto iz priprave ali sploh iz znanja učenčevega. — Ko se je izvršila torej apercipcija, moramo novo stvarino vsestransko utrditi in primerjati ali jo zvezati z znano stvarino. Mnogokrat se pa sploh ne more ni primerjati, ni zvezati, tudi nimamo ločiti nič abstraktnega od abstraktnega in konkretnega. V takem slučaju pa odpade tretja stopnja. Kjerkoli je pa mogoče doseči kako zvezo, naj se to povsod stori. Tako je mogoče vsebino tega ber. sestavka primerjati z ono, ali v enakim, ali v nasprotnem slučaju. Zgodovine skoraj ne moremo uspešno poučevati brez gotovega znanja iz zemljepisja. Itd.

d) Posnetek ali shvatanje. Te besede nam same dovolj povedo, kaj moramo storiti v četrti stopnji. Vso stvarino moramo posneti, tako kakor si jo morajo učenci zapomniti in jo znati. To se zgodi ali s pomočjo dispozicije, ki smo jo ustanovili, ali občin pravil, katere smo določili. Pri shvatanju naj ne ponovi en sam učenec stvarine, ampak kolikor mogoče veliko učencev. Ob kratkem rečeno: Naloga četrte stopnje je, vso stvarino v kratkih in pravičnih stavkih ponoviti, tako kakor si jo morajo učenci zapomniti.

e) Uporaba in vaja. S četrto stopnjo se je abstrakcija dovršila, vendar pa ne smemo s to stopnjo pouka končati, zakaj ni dovolj znati, ampak moramo tudi uporabljati, ni dovolj hoteti, temuč tudi storiti. Vednost kot taka nima prave vrednosti, ako se ne uporablja v življenju. Koliko ljudi

vé, kako se kaka reč izvrši, a izvršiti je ne znajo. Velike važnosti je torej, da znajo učenci prav uporabljati.

Uporaba je pri pouku različna. Iz berilnih sestavkov etične vsebine bomo sestavili vzglede, v katerih se je etičnemu čutu zadostilo, obratno kako bi morali ravnati v nasprotnem slučaju. Na enak način se uporablja tudi zgodovina. Opišejo se značajne osebe, posebno iz domače zgodovine. Pri računstvu imamo itak že uporabne naloge v knjigah, ravnotako imamo uporabne naloge tudi v slovnici pouku. Marsikaka stvarina se uporabi tudi kot spisna naloga itd.

To bi bilo torej nekaj občega o formalnih stopnjah. Zdaj pa vzemimo vzgled, praktično obravnavan po formalnih stopnjah. Recimo „Tabori v turških časih“^{*)}

Pred deželnim zborom.

II.

§ 55. zakona z dne 14. maja 1869. l. zahteva in vелеva doslovno: „Najmanjše prejemke, izpod katerih ne sme nobena šolska občina iti na nižje, je odmeriti tako, da učitelji in podučitelji niso primorani truditi se s postranskimi opravili, ampak da lahko vso svojo moč na svoj poklic obračajo, in da je učiteljem še tudi mogoče, svojo rodovino živiti primerno okolnosti dotičnega kraja.“ — Tako postava — in kaka istina? Istina je, da mora ogromna večina učiteljev le s pomočjo postranskih opravil živeti. Ta paragraf je gola ironija, ker se ne izvršuje že toliko let in so nanj že popolnoma pozabili. Navadno država strogo pazi, da se njene postave izvršujejo do pičice, na ta § je pa popolnoma pozabila, a pozabili so nanj tudi drugi faktorji in oblasti, ki bi morala biti učiteljstvu v zaščiti. Šš znajo citirati in ukaze dajati, a da bi se zavzela za one, kojim so na čelu, o tem ni bilo še slišati. Pričakujemo, da se skoraj v tem oziru preobrne na bolje.

Tem oblastvom mora biti sveta dolžnost, skrbeti za to, da se tudi § 55 izvršuje. In država sama, ki ima najvišjo oblast in največje pravice in koristi nad šolstvom! Kaj stori ona za učiteljstvo? Nič! Za vse drugo ima denar, le za ljudsko šolstvo ne. Milijone in milijone daje na leto za morilno orožje, a za kulturno delo, za izobrazbo svojih narodov pa nima nikdar potrebnega kredita. Vojni minister se z vso vnemo poteguje za nove milijone, a naučni minister spusti nekoliko fraz in budget za ljudske šole je rešen. In to državo učiteljstvo ljubi in skrbi, da šole vzgojujejo dobre državljane, ki bodo vsak hip pripravljeni, žrtvovati za njo — kri in življenje! To vzvišeno nalogo učiteljstvo tudi najvestneje izpolnjuje, a pozabiti se ne sme, da še pes nerad liže roko, ki ga strda in tepe. Na ljubezni in zvestobi učiteljstva napram državi sloni ljubezen in zvestoba podložnikov do države, zato se ne moremo prečuditi, da se tako važen stan kakor je učiteljski, tako dosledno in trdovratno prezira. Učiteljstvu se od merodajnih krogov še celo pot v druge boljše službe (n. pr. k pošti, železnici itd.) zapira. Pod takimi razmerami se ni čuditi, da postaja pomanjkanje učiteljstva vedno večje po vseh deželah, ni se čuditi, da se bratijo učitelji s socialisti, ki zahtevajo delavcu primerne plačila. Ona, ki bi morala biti učiteljstvu najboljša mati, ga prezira in mu ne da vsakdanjega kruha! — Za naša oblasti je tu hva-

^{*)} Ker je ta vzgled na dnevnem redu prihodnje okrajne učiteljske konferencije za ljubljansko okolico, zato bomo ta referat priobčili šele po konferenciji.

ležno polje, priboriti učiteljstvu to, kar mu gre in kar mu je država dolžna. Tu, gospoda — če imate res sree in ne le publice za šolstvo — tu povzdignite svoj glas — in svet in učiteljstvo vam bo hvaležno. Tu skrbite, da se §§ postav izpolnjujejo. Priznanja na papirju ne napolnijo želodeca. Kdo bode zahteval, da naj nezadovoljen in lačen delavec vestno opravlja svoje delo? Kdo, da naj ljubi mater, ki mu kruha ne da, če tudi ga ima v izobilju? Kako naj hvalimo tiste, ki nas puste stradati, tiste, ki imajo za nas le skope, nikdar pa božajoče in darežljive roke! Od idealov se ne živi in se ni živelo. Če se je kdaj živelo, so oni časi minuli. Mi nočemo umreti s klicem: „Morituri te salutant“. Mi hočemo živeti s klicem: „Bog Te živi, dobra majka, država naša“. In da se bode to zgodilo, da pride učiteljstvo do tega, kar mu po božjih in človeških postavah gre — v to so poklicani vsi merodajni faktorji. Vsi zastopniki ljudstva morajo delati na to, da država prispeva k stroškom ljudskega šolstva in sicer toliko, da bo učiteljstvo vsaj tako plačano kakor državno uradništvo zadnjih treh činovnih razredov. Miru in blagostanja ne vzdržujejo kanoni, mir vzdržuje omikano in izobraženo ljudstvo, a to izhaja iz šol. Pod oljkovo senco je več miru, sreče in blagostanja, nego — v senci bajonetov.

Dopisi.

Kranjsko.

Izpod-ških planin. G. urednik! Čudom se čudite gotovo že, ker tako molčim. A imel sem vzroka tudi dovolj, molčati — kajti v najnovejšem času sem stopil v pismeni dogovor z znanim vremenskim Falbom — a samo pod tem pogojem, da mi sporoča sproti, kedaj da nastopijo kritični dnevi za slovensko učiteljstvo sploh. — Mož je jako postrežljiv in v resnici dober prerok. Kar sem ga vprašal še do sedaj, vse mi je sporočil — seve, da za prihodnost — in glejte, čudovito se vse vjema. Naj Vam, g. urednik, podam le glavne točke njegovega kritičnega kalendra. Seveda pripomniti moram le to, da se ona „prerokovalna pratika“ ne nanaša na dneve, temveč le na dejstva. In tako mi je Falb označil kakor kritične dneve prve vrste sledeče čase: 1. Dan, ko dobi kranjsko učiteljstvo ugodno (?) rešitev svoje ravnokar vložene prošnje na deželni zbor za izboljšanje svojega gmotnega položaja. — Falb je omenil, da bode imela ta rešitev tak uspeh za kranjsko učiteljstvo, da bo moral potresni komite ljubljanskega mesta takoj stopiti zopet v akcijo ter nabirati potrebne vsote, da se bo zamašilo vsaj do prihodnjega zasedanja usta — nikdar sitemu učiteljstvu. — 2. Dan, ko dobi slovensko — ne! kranjsko! — učiteljstvo od po svoji večini — menda liberalni — tvarjajočega dežel. šol. sveta javno kvalifikacijo. 3. Dan, ko bo za ljudsko šolstvo tako vneti deželni šolski svet predlagal dežel. zboru, da spremeni slednji postavo o delovanju krajnih šolskih svetov v tem smislu, da bodo imeli krajni šolski sveti le administrativne stvari v svojem delokrogu, a kakor prva inštanca za personalne zadeve bodi c. kr. okraj. šol. svet.

Kakor kritične dneve druge vrste pa je Falb označil sledeče dneve: 1. Dan, ko bodo vsi kranjski c. kr. okraj. šol. nadzorniki prišli do prepričanja, da se morajo — ako hočejo biti kakor zvezde vodnice slovenskega učiteljstva, ne pa samo živi „pisalni stroji“ — v toliko ponižati, da prično zahajati k raznim zborovanjem okrajnih društev, kakor tudi k

„zaveznemu“ zborovanju — imeti pri takih prilikah znanstvena predavanja etc.; da morejo kot taki prijati pero ter s svojimi dušnimi proizvodi polniti predala nikdar sitega „Popotnika“ in „Učit. Tovariša“. — 2. Dan, ko bodo vsi slovenski učitelji-organisti na klin obesili „orglarijo“. — 3. Dan, ko bodo „Slomškarji in Slomškarice“ prišle do prepričanja, da so bili nazori o šolstvu raj. Slomška bistveno različni od sedaj živečih Slomškarjev.

Kakor dneve tretje kritične vrste je pa zaznamoval stari Falb sledeče: 1. Dan, ko se bodo vse učiteljice in učitelji naročili na „Popotnika“, „Učit. Tovariša“ in vpisali v „Šolsko Matico“. — 2. Dan, ko bodo vsi nadučitelji in pa učiteljvoditelji prišli do spoznanja, da niso nikakor slepo orodje posameznih predsednikov kraj. šol. svetov. — 3. Dan, ko bode šolstvo in učiteljstvo prišlo v ono veljavo, kakršno imajo razni uradi in uradniki — bodisi potem že c. kr. ali pa brez tega priveska.

G. urednik! Imam pa jedno prav lepo prošnjo „do Vas“. Ker se gotovo živo zanimате za ta prerokovanja, prosim Vas, imejte le kritične dneve v evidenci — ter mi od slučaja do slučaja poročajte — kajti moja malenkost se ne utegne s tako bagateljnimi stvarmi pečati — namenil sem se preiskovati, če imamo tudi mi Slovenci kake „Wreznice“. Kadar jih zasledim, Vam pa prav gotovo poročam; le radoveden sem, ali zasledim kakega. Vas prav cifrasto pozdravlja do prihodnjega kritičnega dneva Vaš stari

Radovednež.

Izza kranjsko-štajerske meje. († Gregor Koželj.)

Ko sem se v nedeljo, dne 1. t. m. proti večeru poslovil od navidez popolnoma zdravega tovariša gosp. Gregorja Koželja, učitelja v Št. Gotardu in je ta pri slovesu izustil besede: „No, sedaj se zopet z lepa ne vidi“ — nisem mislil, da se bodo njegove besede izpolnile v tako obilni meri, kajti že dva dni pozneje dobim tužno obvestilo, da so ga v torek ob 1 uri popoldne položili na mrtvaški oder. Umrli je nagloma vsled srčne kapi.

Pokojni Koželj porojen je bil v Tunjicah l. 1837. Učitelj je postal l. 1862. Služboval je nekaj let v svojem rojstnem kraju, zadnjih 28 let pa v Št. Gotardu. Koliko bridkih ur, truda in trpljenja v tej dolgi vrsti let! Službovati 40 let na težavni jednorazrednici in preživljati s tako bornimi dohodki, kakršne je imel kranjski učitelj še pred malo leti, obilo družino, pokojnik zapustil je namreč 13 otrok, ni lahka stvar, posebno ako se pomisli, da je vse otroke vestno odgojeval in vseh osem sinov pustil v Ljubljani šolati. Od teh jih je pet dobro preskrbljenih, le za tri je moral skrbeti še on. To je tudi vzrok, da ni vstopil, dasi že več let bolj bolehen, v stalni pokoj. Letos, sv. treh kraljev dan, ko so ga vsled bolečin v nogi morali, malo da ne, nesti iz cerkve, rekel mi je: „Zakaj nas starih, ko smo pokoja tako potrebni, ne vpo-koje? Jaz storil bi to takoj sam, le radi mlajših sinov potrpe bom še kako leto“. Te besede je izustil tudi zadnjo nedeljo, iz česar se da sklepati, kako težko je opravljal svoj posel, a se je žrtvoval le z ozirom na svojo rodbino. In kako ga je ljubila i ta! Presunljivo je bilo gledati njegove otroke, ki so prihiteli, da se zadnjikrat poslove od ljubega očeta, z Dunaja, iz Celovca, Ljubljane in drugih krajev. Izostala je le na Dunaju omožena hči radi družinskih razmer in v Dalmaciji pri vojakihi bivajoči sin. — Kako priljubljen je bil pokojnik povsod, kazal je njegov pogreb. Vdeležila se ga je razen sorodnikov, šolska mladež čemšeniška in št. gotarska, velika množica faranov, tako, da je bila prostorna cerkev natlačena polna, nekaj njegovih učencev, ki so prihiteli od